

154. löggjafarþing 2023–2024.
Þingskjal x — x. mál.
Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997 (leyfi til prófana á vinnslu- og veiðarfærabúnaði)

Frá matvælaráðherra.

1. gr.

Við 13. gr. laganna bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Ráðherra getur, að fenginni umsókn, veitt skilyrt, takmörkuð og tímabundin leyfi til prófana á nýjum vinnslu- og veiðarfærabúnaði skipa í fiskveiðilandhelgi Íslands, ef búnaðurinn hefur verið settur í skip hér á landi og nauðsynlegt geti talist að prófa virkni búnaðarins. Ef veiðist sjávarafli við prófanir skal hann vera óverulegur og skal hann seldur á viðurkenndum uppboðsmarkaði fyrir sjávarafli á Íslandi og skal andvirði aflans renna til sjóðs, sbr. 3. mgr. 1. gr. laga nr. 37/1992, um sérstakt gjald vegna ólögsmæts sjávarafli. Slíkar prófanir skulu fara fram undir eftirliti Fiskistofu. Ráðherra setur ákvæði í gjaldskrá að leyfishafi skuli greiða allan kostnað sem leiðir af veru eftirlitsmanns Fiskistofu um borð í skipi samkvæmt þessari málsgrein. Ráðherra getur kveðið á um nánari reglur um skilyrði, veitingu leyfa, kostnað og eftirlit vegna prófana á vinnslu- og veiðarfærabúnaði í reglugerð.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta, sem unnið er í matvælaráðuneytinu, kveður á um breytingu á 13. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Kveðið er á um nýja málsgrein, um heimild fyrir ráðherra að veita skipum, sem hafa annars ekki leyfi til að stunda veiðar og vinnslu í fiskveiðilandhelginni, skilyrt, takmörkuð og tímabundin leyfi, til prófana á nýjum vinnslu- og veiðarfærabúnaði sem settur hefur verið í skipin hér á landi.

2. Tilfni og nauðsyn lagasetningar.

Íslenskir aðilar hafa verið að hanna, setja í og þjónusta nýjan vinnslu- og veiðarfærabúnað í skip hér á landi. Þegar um er að ræða erlend skip og önnur skip sem hafa ekki leyfi til að stunda veiðar í fiskveiðilandhelginni eða íslensk skip sem selja á til annara landa, hefur ekki verið hægt að láta fara fram prófanir á búnaðinum eftir ísetningu hér við land. Það hefur ákveðið óhagræði í för með sér bæði fyrir þjónustuaðila og skipin að ekki sé hægt að athuga hér við land hvort búnaðurinn virki eins og lagt var upp með heldur verði að gera þær prófanir

þegar farið hefur verið út úr fiskveiðilandhelginni, þar sem þeim fiskiskipum er bannað að setja út veiðarfæri í fiskveiðilandhelginni. Getur það haft neikvæð áhrif á iðngreinina er varðar vinnslu- og veiðarfærabúnað að slík heimild sé ekki til staðar.

Í 13. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997, er þegar til staðar ákvæði um veitingu tímabundinna heimilda til veiðitilrauna og annarra vísindalegra rannsókna í fiskveiðilandhelgi Íslands og þurfa þær heimildir ekki að vera bundnar við íslenska aðila. Þessi heimild nær ekki til prófana á vinnslu- og veiðibúnaði heldur beinast veiðitilraunir og aðrar vísindalegar rannsóknir almennt að sjávardýrum ásamt aðferðum við veiðar á þeim.

Þar sem um er að ræða heimild til skipa, erlendra eða þeirra sem ekki hafa veiðileyfi og aflamark, til að setja út veiðarfæri í fiskveiðilandhelginni er ekki talið að stjórnsýslufyrirmæli séu nægileg til að veita slíka heimild, þrátt fyrir nokkuð opna reglugerðarheimild í 14. gr. laganna. Rétt er að slík heimild sé skýr í lögum enda um eitt af grundvallaratriðum íslenskrar fiskveiðistjórnar að ræða, um heimild fiskiskipa til að hafast við í fiskveiðilandhelginni.

Rétt er að finna þessari heimild stað í lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, en benda verður þó á að heimildin snýr ekki að fiskveiðistjórn í sjálfu sér heldur að hliðargrein fiskveiða sem er í raun þjónustustarfsemi á sviði tækni og nýsköpunar. Mikilvægt er að Ísland sem fiskveiðiþjóð hafi öfluga þjónustustarfsemi sem styður við nýtingu auðlinda úr sjó og að sú starfsemi sé samkeppnishæf við sambærilega starfsemi í öðrum ríkjum.

3. Meginefni frumvarpsins.

Frumvarpið mun mæla fyrir um breytingu á 13. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997, þar sem ráðherra verði heimilt, að fenginni umsókn, að veita skilyrt, takmörkuð og tímabundin leyfi til prófana á nýjum vinnslu- og veiðarfærabúnaði skipa í fiskveiðilandhelgi Íslands, ef búnaðurinn hefur verið settur í skip hér á landi og nauðsynlegt geti talist að prófa virkni búnaðarins.

Mælt er fyrir um að ef veiðist sjávarafli við prófanir skuli hann vera óverulegur og hann seldur á viðurkenndum uppboðsmarkaði á Íslandi fyrir sjávarafla og andvirði aflans renni til Verkefnasjóðs sjávarútvegsins.

Mælt er fyrir um að slíkar prófanir fari fram undir eftirliti Fiskistofu. Ráðherra geti sett ákvæði í gjaldskrá um að leyfishafi skuli greiða allan kostnað sem leiði af veru eftirlitsmanns Fiskistofu um borð í skipi.

Loks geti ráðherra kveðið á um nánari reglur um skilyrði, veitingu leyfa, kostnað og eftirlit vegna prófana á vinnslu- og veiðarfærabúnaði í reglugerð.

Í áformum um lagasetningu var mælt fyrir um að heimilt væri að taka sérstakt gjald fyrir afla sem rynni í ríkissjóð. Frumvarpið gerir hins vegar ráð fyrir að andvirði afla sem gæti veiðst sem skal vera óverulegur, fari á uppboðsmarkað og renni í ríkissjóð, auk þess að heimilt sé að taka gjald fyrir eftirlit Fiskistofu. Í áformum var mælt fyrir um að eftirlit færi að jafnaði fram undir eftirliti Hafrannsóknastofnunar, Landhelgisgæslu Íslands eða Fiskistofu. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að eftirlit verði á höndum Fiskistofu, enda er um sérstakt leyfi ráðuneytisins að ræða og rétt að Fiskistofa muni sjá um það sérstaka eftirlit sem gert er ráð fyrir samkvæmt ákvæðinu.

Þá er rétt að Fiskistofa upplýsi Landhelgisgæslu Íslands um hvar og hvenær eftirlit fari fram og skili upplýsingum um afla til Hafrannsóknastofnunar.

Meginmarkmið málefnaáhrifa eru að styrkja sjálfbærni auðlindanýtingar og efla vernd og viðgang viðkvæmra vistkerfa á grunni vistkerfisnálgunar. Draga skuli úr losun gróðurhúsalofttegunda vegna framleiðslu og auðlindanýtingar og efla hugmyndafræði hringrásar við veiðar, framleiðslu og hámarksnýtingu afurða. Frumvarpið snýr beint að

þjónustu við fiskiskip á sviði tækni og nýsköpunar, og varðar samkeppnishæfni aðila sem hanna, selja, setja í og þjónusta nýjan vinnslu- og veiðarfærabúnað í fiskiskip.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Ekki er talið að frumvarpið gefi tilefni til að skoða samræmi við stjórnarskrá eða alþjóðlegar skuldbindingar með ítarlegum hætti.

Fiskveiðistjórnun í fiskveiðilandhelginni fer eftir íslenskum lögum og í samræmi við þjóðréttarsamninga sem Ísland hefur gert en er ekki hluti af samningnum um Evrópska efnahagssvæðið. Sala og þjónusta á tilteknum búnaði og þjónustu við fiskiskip geta þó fallið undir gildissvið EES-samningsins, en ekki er varðar skilyrði og eiginleika búnaðar sem fella má undir fiskveiðistjórn. Sú heimild ráðherra sem frumvarpið mælir fyrir um er ekki bundin við íslenska aðila og skip. Hún er til þess fallin að styrkja samkeppnishæfni þjónustuaðila með staðfestu á Íslandi sem hanna, selja, setja í og þjónusta nýjan vinnslu- og veiðarfærabúnað í skip hér á landi, einkum erlend skip sem hafa ekki aðrar heimildir til að kasta út veiðarfærum í íslenskri fiskveiðilandhelgi eða íslensk skip sem selja á erlendis með nýjum búnaði. Mikilvægt er að skýr heimild í lögum sé fyrir heimild ráðherra að veita leyfi til þessara skipa að kasta út veiðarfærum í fiskveiðilandhelginni með skilyrtum, takmörkuðum og tímabundnum hætti.

5. Samráð.

Áform um lagasetningu voru birt í samráðsgátt stjórnvalda þann 15. ágúst 2023 í máli nr. S-150/2023 og var umsagnarfrestur um áformin til og með 30. ágúst 2023. Þá var helstu hagsmunaaðilum, Samtökum fyrirtækja í sjávarútvegi (SFS) og Samtökum iðnaðarins (SI), tilkynnt sérstaklega um að áform um lagasetningu væru komin í samráðsgátt og því tækifæri til að senda inn umsögn eða athugasemdir. Þá var ráðuneyti sem fer með háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunarmál einnig upplýst um málið í samráðsgáttinni.

Engin umsögn barst í samráðsgáttina. Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi sendu hins vegar umsögn beint á ráðuneytið og hefur sú umsögn verið birt í samráðsgáttinni. Í umsögninni kom m.a. fram að SFS hafi áður bent á að fjárfestingar séu forsenda framfara í sjávarútvegi eins og öðrum greinum. Íslensk sjávarútvegsfyrirtæki hafi átt í góðu samstarfi við tækni-, hugvits- og iðnfyrirtæki í gegnum tíðina. Afrakstur þess samstarfs væru lausnir og ný tækni sem nú er flutt út fyrir tugi milljarða á ári. Lykilatriðið sé og verði svigrúm sjávarútvegsfyrirtækjanna til að taka þátt í samstarfi um prófun nýrra lausna í vinnslu- og veiðarfærabúnaði, þ.e. svigrúm til fjárfestinga. Segir í umsögn að þrátt fyrir að í þessum áformun sé ekki verið að leggja til atvinnuveiðar þá liggi fyrir að það muni þurfa aflamark til þessara veiða svo prófa megi vinnslu- og veiðarfærabúnað. Þannig sé óhjákvæmilegt ef áformin ná fram að ganga að teknar verði heimildir af öðrum og þeim ráðstafað til veiða í þágu prófana á nýjum búnaði. Gera megi ráð fyrir að þessi veiðileyfi vegna prófunar vinnslu- og veiðarfærabúnaðar verði ekki mörg og því takmarkaður afli. Í áformunum sé hins vegar hvergi tilgreint hvaða skilyrði þurfi að uppfylla eða hvort einhver takmörk verði á aflamagni þegar slíkar prófanir fari fram. Þá þurfi að skýra betur hvernig eftirlit með þessum veiðum fari fram af hálfu Hafrannsóknastofnunar, Landhelgisgæslunnar eða Fiskistofu. Þrátt fyrir ofangreint sé það mat SFS að um mikilvægt framfaraskref sé að ræða til að efla enn frekar við tækni-, hugvits- og iðnfyrirtæki.

Tekið er undir með SFS um mikilvægi samstarfs sjávarútvegsfyrirtækja við tækni-, hugvits- og iðnfyrirtæki hér á landi. Gert er ráð fyrir að mögulegur afli sem veiðst getur við prófanir á vinnslu- og veiðarfærabúnaði verði óverulegur og sé hluti af þekkingaröflun aðila við prófanir á búnaði í fræðsluskyni. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir heimild ráðherra til að

setja reglugerð, einkum um skilyrði, veitingu leyfa, kostnað og eftirlit vegna prófana. Við útgáfu leyfa verður því kveðið á um ofangreind atriði, einkum um takmörk, kostnað og eftirlit. Þá var ákveðið í ljósi þess að um sérstakt leyfi ráðherra er að ræða að fela eingöngu Fiskistofu eftirlit og að það verði ávallt eftirlit með öllum prófunum.

Drög að frumvarpi eru í samráðsgátt. Þessum kafla frumvarpsins um samráð verður fram haldið eftir að drögin að frumvarpinu hafa verið í umsagnarferli í samráðsgátt, í samræmi við umsagnir og athugasemdir sem kunna að berast.

6. Mat á áhrifum.

Frumvarpið varðar heimildir sem geta styrkt samkeppnishæfni fyrirtækja hér á landi sem hanna, selja, setja í og þjónusta vinnslu- og veiðarfærabúnað í skip hér á landi.

Verði frumvarpið að lögum kallar það ekki á aukin útgjöld fyrir ríkissjóð. Mögulegar verða óverulegar aukatekjur í Verkefnasjóð sjávarútvegsins vegna andvirði afla á uppboðsmarkaði. Frumvarpið hefur í för með sér óveruleg afgangsluverkefni um leyfisveitingu og gjald verður tekið fyrir eftirlit.

Ekki er talið að frumvarpið hafi sérstök áhrif á fjárhag sveitarfélaga. Ekki er talið að frumvarpið hafi sérstök áhrif á réttindi og skyldur er varða persónuvernd. Ekki verður séð að frumvarpið hafi áhrif á jafnrétti kynjanna.

Þá eru líkur á því að frumvarpið muni hafa jákvæð áhrif á nýsköpun tæknifyrirtækja.

Áform um lagasetningu voru kynnt fjármála- og efnahagsráðuneyti áður en málið fór í samráðsgátt og í samráð.

Helstu efnisatriði eru óbreytt frá áformum til frumvarpsdraga.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Greinin þarfnast ekki frekari skýringa að öðru leyti en fram kemur í almennum athugasemdum við frumvarpið.

Rétt er að áréttta skyldur samkvæmt 2. gr. laga um umgengni um nytjastofna sjávar, nr. 57/1996, að afli skemmist ekki í veiðarfærum og skylt sé að hirða og landa öllum afla sem kemur í veiðarfæri fiskiskipa, ásamt öðrum ákvæða laganna um umgengni við auðlindina.

Um 2. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.